

Leonarda Dacewicz

ELEMENTY OBCOJĘZYCZNE
W ANTRONIMII DAWNEGO STAROSTWA
MIELNICKIEGO I ŁOSICKIEGO

Dawne starostwo mielnickie i sąsiadujące z nim starostwo łosickie stanowiły część składową południowego Podlasia. W historii osadnictwa ziem polskich dzieje zasiedlania Podlasia są niewątpliwie jednym z najciekawszych fragmentów. Na tych ziemiach pogranicznych zetknęło się bowiem aż pięć głównych nurtów kolonizacyjnych: mazowiecki, ruski znad Bugu, ruski znad Niemna, ruski spod Wołkowyska i litewski¹.

W rezultacie zetknięcia się na Podlasiu różnych fal osadnictwa i wielu nurtów kolonizacyjnych wytworzyła się złożona struktura narodowościowa oraz wyznaniowa. Południowe Podlasie dość długo było domeną politycznych, gospodarczych i kulturalnych wpływów ruskich². Jako dowód może posłużyć zapis podający liczbę osób zarejestrowanych do podatku poglównego w starostwie mielnickim (bez miasta Mielnik) w XVII w. „osób religii ruskiej 209, katolickiej 24”³.

O takim a nie innym charakterze nazw osobowych decydowała narodowościowa, wyznaniowa i społeczna specyfika terenu, na którym one kształtowały się, rozwijały i funkcjonowały.

Tak więc w kontekście historycznym ogromna liczba elementów językowych wschodniosłowiańskich w antroponimii wymienionych starostw nie budzi zdziwienia. W zasadzie trudno jest je zakwalifikować jednoznacznie jako elementy obcojęzyczne, zwłaszcza w okresie niezwykle silnej kolonizacji Podlasia, czyli w XV–XVI w., a nawet w wieku XVII, kiedy to ścierały się ze

¹ J. Wiśniewski, *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” 1964, t. 1, (Białystok), s. 115–135.

² A. Wyrobisz, *Podlasie w Polsce przedrozbiorowej*, [w:] *Studia nad społeczeństwem i gospodarką Podlasia w XVI–XVII w.*, Warszawa 1981, s. 177, 182.

³ *Rejestr Poglównego pow. mielnickiego 1662–1676*, AGAD, ASK I, sygn. 70, k. 264.

sobą wpływy mazowiecko-polskie i litewsko-ruskie, kiedy granice państw miały charakter płynny.

W antroponimicznym materiale rzeczowym z terenu starostwa mielnickiego i łosickiego (XVI i XVII w.) przewaga wschodniosłowiańskich elementów językowych nad elementami językowymi pochodzenia polskiego jest widoczna na pierwszy rzut oka zwłaszcza w zakresie imion i podstaw odimiennych. Materiał językowy stanowi jak gdyby potwierdzenie faktów historycznych, które głoszą o dominacji wpływów ruskich na tym terenie.

Jeśli chodzi o strukturę społeczną, to w starostwach zamieszkiwała głównie ludność chłopska i mieszczaństwo. W związku z tym, żeby mieć pewną perspektywę porównawczą w swych rozważaniach, dodatkowo uwzględniłam materiał antroponimiczny z kilku wsi szlacheckich parafii łosickiej i mielnickiej.

System antroponimiczny omawianego terenu, zarówno jego stan historyczny, jak i współczesny, nie znalazł dotąd szerszego odbicia w literaturze onomastycznej. W 1988 r. ukazała się praca B. Tichoniuka *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI w.*⁴ Analizowane w monografii antroponimy pochodzą z terenów położonych między rzekami Bug i Narew, a więc obejmujących swym zasięgiem również szesnastowieczne starostwo mielnickie. Niestety tylko teoretycznie, ponieważ w pracy tej obserwujemy prawie całkowity brak materiału rzeczowego z Mielnika i okolicznych wsi. Przyczyna tego stanu rzeczy jest zupełnie jasna. Autor pracy nie uwzględnił w swych badaniach prawdopodobnie jedynych (zawierających zresztą znaczną liczbę antroponimów) materiałów źródłowych, takich jak inwentarze i rejestry pomiaru włóczęj starostwa mielnickiego z XVI w.⁵, *Rejestr Zamku Mielnickiego z XVI w.*⁶, *Rejestry poborowe woj. podlaskiego*⁷. Właśnie te dokumenty stanowią bazę materiałową do charakterystyki szesnastowiecznego stanu antroponimii starostwa mielnickiego. Stan osobowy starostwa łosickiego odzwierciedlają dokumenty podobnego typu: inwentarze i rejestry pomiaru włóczęj⁸. Spis nazwisk szlacheckich z XVI w. zawiera praca A. Jabłonowskiego⁹.

⁴ B. Tichoniuk, *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI w.*, Opole 1988.

⁵ *Inwentarz starostwa mielnickiego z 1545 r. i niedatowany (powstał po 1560 r.), Rejestr pomiaru włóczęj starostwa mielnickiego z 1560 r.*, AGAD, ASK, dz. LVI, M. 2.

⁶ *Rejestr Zamku Mielnickiego*, AGAD, ASK, dz. LVI, M. 2.

⁷ *Rejestr poborowy woj. podlaskiego z 1571-1591 r.*, AGAD, ASK, dz. I, syg. 47.

⁸ *Inwentarz starostwa łosickiego z 1545 i 1551 r. oraz niedatowany (powstał po 1560 r.), Rejestr pomiaru włóczęj z 1560 r.*, AGAD, ASK, dz. VI.

⁹ *Popis wojenny ziemian woj. podlaskiego z 1528 r.*, [w:] A. Jabłonowski, *Polska XVI w. Źródła dziejowe*, t. 17, Warszawa 1909.

Material antroponimiczny z XVII w. znajduje się w rejestrze podatku poglównego¹⁰ oraz *Księgach wójtowsko-burmistrzowskich miasta Mielnik*¹¹.

Wyodrębniając i analizując elementy wschodniosłowiańskie może być celowe i interesujące krótkie przedstawienie sposobów identyfikacji i rejestracji ludzi, którzy zamieszkiwali oba starostwa w XVI i XVII w.

W owym czasie podstawowym i niezbędnym środkiem identyfikacji były imiona chrześcijańskie. Zasób imion pochodzenia cerkiewnego prezentuje się okazale, ponieważ występowały one zazwyczaj w formie nieoficjalnej: deminutywnej, hipokorystycznej, skróconej, np. męskie: *Hryń, Hryńko, Hryc, Hryhor, Chwiedor, Chwiedko, Chwiec, Fiedko, Zuch, Zań, Sak, Sacz, Panas, Ihnat, Olisiec, Danilo, Wasiuta*; żeńskie: *Oksimka, Uksimka, Hapa, Darka, Proska, Chwiedora* i inne.

Imiona tradycyjnie polskie lub w fonetycznej wersji polskiej w starostwach występują rzadziej, dominują zaś we wsiach szlacheckich. Zazwyczaj posiadają formę oficjalną, np. *Jan, Kazimierz, Franciszek, Kasper, Andrzej, Zofia, Marianna, Anastazja* i inne.

W XVI, a nawet II poł. XVII w. określanie danej osoby wyłącznie poprzez jej imię ma jeszcze miejsce. Ten sposób jest stosowany w odniesieniu do chłopów, służby, parobków oraz kobiet z gminu, np. chłop *Chwiedko* pana *Parolow* ChWXVII, *Michał* poddany pana *Pioro* BRXVII, chłop *Jan* BRXVII, *Iwan* parobek SzpXVII, *Chrol* owczarz KorXVII, *Panas* pastuch HŁXVII, *Hapa* dziewczka MdworXVII, *Oreszka* komornica SzpXVII¹². Zjawisko to większy zasięg ma w osadach ziemiańskich, ale i w starostwach u bogatych chłopów służba nie posiada „nazwisk”. Ich rolę w pewnym sensie spełnia określenie rodzaju zajęcia.

W wielu wypadkach imiona stanowiły podstawę słowotwórczą patronimów, które towarzyszyły im w roli dodatkowego elementu identyfikacyjnego, np. *Symon Panasowicz* MszXVI, *Iwaniec Truchonowicz* RXVI, *Sak Hrynkowicz* ŁosXVI, *Sewerin Steczenia* SzpXVII, *Ilko Saczuk* OlXVII, *Tymosz Wołosik* HrXVII itd. Patronimy odimienne bazują głównie na imionach cerkiewnych.

Patronim jest najczęściej spotykaną formacją w nazewnictwie osobowym starostwa mielnickiego i losickiego w XVI i XVII w. Jest to zresztą najstarszy rodzaj określeń osobowych nie tylko na Podlasiu¹³.

¹⁰ *Spis ludności pow. Mielnik według parafii i wyznani celem wyegzekwowania „subsidiarum reipublica”*, [w:] *Akty izdawaemye Vilenskoju Komisijeju...* t. 33, Wilno 1908, s. 407–536.

¹¹ *Księgi wójtowskie, burmistrzowskie królewskiego miasta Mielnik z 1631–1698 r.*, WAP w Białymstoku.

¹² Skróty przy nazwach osobowych oznaczają miejscowość, w której antroponim był używany oraz okres rejestracji.

¹³ P. Smoczyński. *Polskie nazwiska patronimiczne*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, Językoznawstwo, Warszawa 1968, seria 3, s. 245–256.

Znacznie rzadziej patronimy mają w podstawie słowotwórczej nazwy o charakterze przezwiskowym. Są to przeważnie podstawy pochodzenia wschodniosłowiańskiego, np. *Mic Chruszczewicz* HIXVI, *Dmitrz Pirohowicz* MszXVI, *Pierchuc Hrybko* MXVI, *Stec Hreczanik* SzXVI, *Jakim Kruhlik* ŻrXVII, *Jacko Kolodziuk* KXXVII, *Szymko Bahniuk* SrpXVII, czasami są to podstawy wspólne, np. *Weremiej Baraniuk* KorXVII, *Pawel Nosowicz* KorXVII, *Awryło Kruczyk* SzpXVII, *Chwiedko Raczuk* ŁbXVII i inne.

Nazwy o charakterze przezwiskowym legitymujące się zarazem rodowodem wschodniosłowiańskim występują także w roli samodzielnych określeń osobowych w zestawieniach antroponimicznych, np. *Demid Hryb* MszXVII, *Andrej Soroka* HrXVII, *Proc Hołod* MXVI, *Hryn Struk* R. 01XVI, *Chwiedko Borszcz* ŁosXVI, *Onisko Hukniwy* ŁosXVI itd.

Wśród tego typu antroponimów spotykamy też nazwy o podstawach wspólnych, np. *Iwan Żuk* ŻrXVII, *Prokop Kuchta* ŻrXVI, *Marcin Smak* KorXVII, *Konach Mucha* SzpXVII oraz wyłącznie polskich, np. *Wasil Żuraw* HIXVI, *Stephan Wierzba* MXVII, *Misko Zdun* RXVI i inne.

Trzeci rodzaj określeń osobowych to nazwy tzw. odmiejscowe z sufiksem *-ski/-cki*, które początkowo nosiła wyłącznie szlachta, począwszy od XVII w. stały się udziałem chałupników, komorników, służby, chłopów¹⁴, np. dziewczka *Zofia Terlikowska*, komornica *Anna Jakubowska*, *Szymon Holowczycki* kucharz i wiele innych. Można zaryzykować stwierdzenie, że tego typu nazwami w owym czasie posługiwała się wyłącznie ludność polska. Odgrywały one istotną rolę, ale tylko w osadach ziemiańskich parafii łosickiej i mielnickiej, na terenie obu starostw ich ilość była znikoma.

Nazwy odmiejscowe i inne o charakterze analitycznym występowały dość rzadko, np. (podaję w zapisie oryginalnym) *Dzmitrz Żukowyszczu* ŁosXVI, *Kuc poseł Zmierczycz* HŁXVI, *Leśzko Spokaniejewa* MXVI, *Chwiedko Bykowski de Szpaki* XVII, *Pron Fieckow zięć* ŁosXVI, *Panas Łucow brath* ŁosXVI.

Rola złożzeń w określaniu ludzi też była marginesowa, np. *Holomyjec* ŁosXVII, *Czujchlebowiec* ŁosXVI, *Skubieda* ŁosXVII, *Kozolub* KorXVII.

W badanym materiale antroponimicznym można wyróżnić jeszcze kilka rodzajów zestawień antroponimicznych (występują sporadycznie), np. dwa imiona: *Andrzej Makar* BRXVI, *Mikołaj Dominik* SzpXVII, *Mathias Oleszko* SzpXVII; imię + imię w formie dopełniacza l. poj.: *Wasko Onuszki* BRXVII, nie mówiąc już o sposobach określania kobiet, ale nie to jest głównym przedmiotem rozważań.

W antroponimii dawnego starostwa mielnickiego i łosickiego z łatwością można wyodrębnić szereg ogólnie znanych cech fonetycznych wschodniosłowiańskich, takich jak: pełnogłos, np. *Wolosiuk* HrXVII, *Kolodziuk* KorXVII, *Holowka* ŁosXVI, *Korowczycz* ŻrXVI, *Borodulik* OIXVII, *Berest*

¹⁴ J. Matuszewski, *Polskie nazwisko szlacheckie*, Łódź 1975, s. 13.

MXVI, *Czerewko* ŁbXVII; występowanie dźwięcznego *h* w miejsce *g*, np. *Holod* MXVI, *Bohatyr* HIXVI, *Hreczanik* SzXVII, *Kruhlik* ŻcXVII, *Bohacewicz* ŻcXVI, *Dolhi* ŁosXVI; rozwój prsł. grup *trt*, *tr't* w *tort*; *tl't* w *telt*, np. *Czornak* KorXVII, *Bortnik* MXVI, *Weliczko* MszXVII; dyspalatalizacja spółgłosek przed dawnymi samogłoskami *e*, *i*, np. *Perebilo* MXVI, *Weliczko*, *Nedilka* HIXVII; rozwój prsł. *h* w *u*, np. *Struk* R, OIXVI, *Chruszczyk*||*Chruszczewicz* OIXVII, *Rukaweczyc* ŻrXVI, *Rubicz* MXVI, *Zubko* MXVII; zachowanie dawnego *r'* które następnie uległo stwardnieniu w języku białoruskim i ukraińskim, np. *Puszkar* MXVII, *Redeczyc* ŻrXVI, *Prystupa* Łos, BrXVI, *Orechowicz* ŻrXVI; półmiękką wymową *d'*, np. *Dudiak* MszXVII, *Nedilka*¹⁵.

O obcości lub polskości tego czy owego antropimii decydują także cechy strukturalno-słowotwórcze.

Wśród antropimii używanych w dawnych starostwach mielnickim i łosickim nazwy strukturalnie rozwinięte stanowią zdecydowaną większość. Są to głównie twory sufiksalne o charakterze patronimicznym. Obok nazw osobowych o cechach genetycznie wspólnych występują formacje typowe tylko dla języka ukraińskiego, białoruskiego lub języków wschodniosłowiańskich w ogóle. Warto przy tym odnotować, że zasób formantów stosowanych w XVI w. nie różni się od zasobu siedemnastowiecznego, jednakże bardzo wyraźnie zmieniają się proporcje częstotliwości użycia niektórych z nich.

W XVI w. zwraca uwagę zdumiewająca dominacja przyrostków *-ewicz*/*-owicz* (rozszerzone warianty przyrostka *-icz*/*-ycz*, który występuje nieco rzadziej). Wschodniosłowiańska proveniencja tego przyrostka w onomastyce naukowej jest powszechnie akceptowana. W XVII w. jest on jednak konsekwentnie wypierany przez ogólnosłowiański sufiks *-iki*/*-yk*. Pojawia się ogromna liczba antropimii (szczególnie w starostwie łosickim) urobionych przy jego pomocy. Ich nosicielami są wyłącznie warstwy niższe. Produktywność tego sufiksu, jak słusznie zauważa E. Wolnicz-Pawłowska¹⁶, jest wyrazem wspólnych tendencji w nazewnictwie polskim i wschodniosłowiańskim.

W wieku XVII w antropimii obu starostw wyraźnie zaznacza się obecność (pojedyncze antropimii-imiona odnotowujemy w XVI w., np. *Pawluł Kuchowicz*, *Chwedziuk Solowiewicz*) związane z podłożem językowym

¹⁵ Niktóre z tych cech wschodniosłowiańskich oraz cechy wyłącznie ukraińskie wyodrębnia S. Warchol (*Elementy wschodniosłowiańskie w nazwiskach mieszkańców Przemysła*, [w:] *Slavica Lublinsia et Olonuncensia*, Lublin 1977, s. 177–191). Ponadto problem występowania elementów wschodniosłowiańskich w antropimii polskiej był poruszany w kilku wystąpieniach na międzynarodowej konferencji nt. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu wschodniosłowiańskim* zorganizowanej przez Instytut Słowianoznawstwa PAN, Białobrzegi IX 1989 r.

¹⁶ E. Wolnicz-Pawłowska, *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym woj. ruskim*, Wrocław 1978.

ukraińskim nowy patronimiczny sufiks *-uk/-czuk*¹⁷, np. *Iwan Trepaczuk* ŻcXVII, *Chwiedko Raczuk* ŁbXVII, *Hrycz Daczuk* Łos, *Michał Ihnatiuk* Żc. Geneza tego sufiksu do dnia dzisiejszego budzi kontrowersje. Najbardziej przekonująca jest wersja o turecko-tatarskim pochodzeniu tego sufiksu¹⁸.

Zaliczany do formantów pochodzenia białoruskiego sufiks *-enia* większą produktywność wykazuje w XVII w., w XVI jest zaledwie sygnalizowany (tylko 3 nazwy)¹⁹. Rzecz ciekawa, że nosiciele nazw urobionych przy jego pomocy skupili się głównie w miejscowości Szpaki (starostwo łosickie), np. *Kolenczenia*, *Haczenia*, *Steczenia*, *Chwiedorenia* (można to chyba tłumaczyć działaniem analogii).

Dość często używane nazwy z sufiksem *-ko* w XVI i XVII w. nie stanowią typu rodzimego. Posiadają podłoże ukraińskie²⁰, *Wasko Koszelko* MszXVII, *Woronko* ŻrXVII, *Zubko* ZaIXVII, *Hrybko* MXVI, *Hnojko* RXVII, *Kabatko* ŁosXVI, *Pszonko* PXVI i inne.

Wśród nazw kobiet zwraca uwagę typowo wschodniosłowiański obficie poświadczony (szczególnie w starostwie mielnickim) sufiks *-icha/-ycha*, *Hawrylicza*, *Chwiedzyczcha*, *Gruszczycha*, *Saczycha* itd.

Szereg innych sufiksów o charakterze ogólnosłowiańskim występuje w pojedynczych formacjach: *-an* (*Bielan* ŁosXVI), *-aj* (*Niedostaj* RXVI, *Sarahaj* MXVII), *-al* (*Szustal* MXVI), *-ak* (*Czornak* ŁosXVI, *Kobylak* MXVI), *-ec* (*Chromiec* ŁosXVI, *Waskowiec* MszXVII, *Korozowiec(z)* PrXVII), *-ek* (*Bierniczek* ŁosXVI, *Kadiuczek* RXVII), *-eń* (*Chocień* MXVI, *Kucień* BrXVI), *-iś* (*Dudziś* MXVI), *-ka* (*Koladka* KorXVII, *Kalbaska* KorXVII), *-lo* (*Hukało* MXVI, *Kosilo* MXVII), *-ocha* (*Zdomijnocha* ŁosXVI), *-ow* (*Andrejow* HrXVI, *Niestorikow* SzXVII), *-ucha* (*Swiatucha* M, SzXVI), *-upa* (*Prystupa* ŁosXVI), *-un* (*Piczun* BrXVII, *Piskun* HIXVII), *-us* (*Łykus* BrXVII), *-yn*, (*Wasilinczyn* RXVII), *-yna* (*Sobaczyna* MXVI).

Podsumowując rozważania na temat struktury analizowanych antroponimów warto jeszcze raz zwrócić uwagę na częstotliwość użycia niektórych formantów. Otóż w XVI w. na całym obszarze obu starostw sytuacja kształtuje się jednakowo: wszechobecny jest sufiks *-ewicz/-owicz*, jemu zawdzięcza swe istnienie około 80% antroponimów. W XVII w. następują zdecydowane zmiany w tym zakresie. W antroponimii starostwa łosickiego pierwszorzędą

¹⁷ Pojawienie się tego sufiksu w XVII w. odnotowuje M. Ł. Chudaszczyk, *Z historii ukraińskiej antroponimii*, Kyjw 1977, s. 122.

¹⁸ B. Lindert, *Formanty -(i)uk, -czuk w językach wschodniosłowiańskich*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo*, Warszawa 1972, seria 4, s. 83.

¹⁹ Jako formant białoruski kwalifikuje go m. in. M. V. Biryła, *Typologia i geografia sławiańskich prozviščau*, Minsk 1988, s. 58.

²⁰ Ukraińskie pochodzenie formacji na *-o* przekonująco udowadnia m. in. Z. Kurzowa (*Staropolskie nazwy osobowe na -o*, „Onomastica” 1967, 7).

rolę odgrywa przyrostek *-ik/-yk* (70% nazw), natomiast w nazewnictwie osobowym starostwa mielnickiego uderza zupełny brak dominacji jakiegokolwiek sufiksu.

W osadach ziemiańskich, na dworach (mielnicki, osłowski, mierzwicki) i w folwarkach (mielnicki, hołowczycki), gdzie zamieszkiwała głównie ludność pochodzenia polskiego, zarówno w XVI, jak i XVII w. największą produktywność wykazuje sufiks *-ski/-cki*, zwłaszcza że służba i podani chłopci, nierzadko pochodzenia ruskiego, przeważnie nie posiadali nazwisk.

Tak więc stosunkowo niewielki obszar w XVII w. daje się podzielić na trzy mniejsze ze względu na odmienne tendencje w użyciu formalnych środków językowych. Ogólnie można stwierdzić, że zjawisko to wiąże się w pewnym stopniu z rozwarstwieniem stanowym (w XVII w. sufiks *-owicz* zaczyna obsługiwać przeważnie warstwy uprzywilejowane, stąd spadek jego popularności), nie bez znaczenia jest również działanie analogii.

W analizowanych dokumentach można znaleźć dowody, że na terenach obu starostw w owym czasie miało miejsce nieliczne osadnictwo litewskie i żydowskie. Wskazują na to zapisy oznaczające narodowość, w wypadku Żydów dodatkowo imiona, np. *Iwan Litwin zdum* ŁosXVII, *litwin ogrodnik MdwórXVII*, *żyd Lewin Szalomicz* KorXVI, *żyd Tymosz Abrahamowicz, jego żona Monia* KorXVI, *dziewczyzna żydowska Fruma* ŁosXVII, *żyd Dawid, żona Sara, chłopiec Hatka żydziuk* ŁosXVII (zapisy podaję w oryginale).

Do języka litewskiego jest odnoszone pochodzenie kilku antroponimicznych podstaw słowotwórczych (oczywiście nie kwestionuje się białoruskiego lub ukraińskiego pośrednictwa). np. *Bolohanowicz* ≤ *Bolohan* ≤ lit. *balabanas* 'leń, wałkon' BirBa II 36; *Klyszewicz* ≤ *brus Kłyś* ≤ lit. *klišas* 'krzywonogi, szpotawy, beznogi' Łaucz. 37; *Paszynka* – *brus. z lit. pašina, pašinas* Łaucz 123; *Szawluk, Szewiel* ≤ lit. *ševalis* 'drzazga, odłamek' BirBa II 460, 494; *Szepelik* ≤ *reg. brus. szepiel* 'człowiek sepleniący' lub lit. *šapelis* 'drzazga' BirBa II 466; *Krupień* ≤ lit. *kroupiėne* Łaucz. 115 (BirBa – *brus. pochodzenie*); *Kopylenia* ≤ *ukr. kopyło* ≤ lit. *kaplys* 'motyka, kilof, oskard' Łaucz 112.

Można się z tymi hipotezami zgodzić lub nie. Niemniej jednak fakty historyczne głoszą, że osadnictwo litewskie dotarło do tych ziem.

W określaniu przynależności etnicznej lub wyznaniowej we wsiach etnicznie mieszanych kryterium postaci fonetycznej i semantyczno-strukturalnej nazwy, czy też postaci imienia chrzestnego może być zawodne. Wpływy osadników polskich prowadziły do szybkiej polonizacji współżyjącej z nimi ludności pochodzenia ruskiego, a nawet przechodzenia na wiarę katolicką. Natomiast ludność polska ulegała wpływowi przeważającego otoczenia ruskiego. Na ogół częściej zmieniali orientację narodową i wyznaniową chłopci. We wsiach szlacheckich parafii łosickiej sporo było ludności ruskiej, która prawdopodobnie przeszła na katolicyzm (wskazuje na to zapis w dokumentach), np. *Naum Kalinowski* (zapewne pochodził z Kalinowa) *poddany pana Nowiszewskiego ze*

wsi Biernaty Średnie, jego żona Nastasia, Hryc chłop pana pisarza Drohickiego, jego żona Pałaska, synowie Maciej i Misko BSXVII i inni.

Spolszczeniu ulegała pisownia nazw osobowych, w wyniku czego powstawały twory hybrydalne typu: *Dzierewianka*, *Dziakowicz*, *Dziewiatczyc*, *Przystupa*, *Bondarz* (być może jest to wyłącznie zasługa osoby prowadzącej zapis w dokumentach).

Na zakończenie należy stwierdzić, że na podstawie badanych antroponimów, ich postaci fonetycznej i semantyczno-strukturalnej można ustalić rzecz następującą: w starostwach olbrzymią większość stanowiła ludność ruska, chłopci i mieszczaństwo, w osadach ziemiańskich – szlachta pochodzenia polskiego, chłopci i służba pochodzenia polskiego i ruskiego.

Wiele identycznych antroponimów, te same sposoby identyfikacji osób, te same środki formalne (używane do tworzenia nazw), które funkcjonowały w XVI i XVII w. na terenie obu starostw znajdziemy w pracach Biryły²¹, Uścińowicz²² poświęconych antroponimii sąsiadującej z Podlasiem Białorusi oraz pracach Red'ko²³, Chudasza²⁴ dotyczących antroponimii Ukrainy.

SKRÓTY MIEJSCOWOŚCI

BP – Biernaty Płosodrza, BR – Biernaty Rudnik, BS – Biernaty Stare, Bś – Biernaty Średnie (Biernaty Świerbły), Br – Borsuki, C – Ciepła, ChW – Chłopska Wólka, Hł – Hołowczyce, Hr – Horozki, K – Korczowka, Kl – Klimczyce, Kor – Kornica, Łb – Łebski (Łobky), Łos – Łosice, M – Mielnik, Mrz – Mierzvice, Msz – Moszczona, P – Popławy, Ol – Olszanka, Os – Osłowo, Pr – Parochonka (Prochenki), Rd – Rudka, R – Radziwiłówka, Srp – Sierpielice, Sz – Szyłowo, Szp – Szpaki, Zal – Zalesie, Żr – Żereczyce.

INNE SKRÓTY

BirBa – M. V. Biryła, *Belaruskaja antrapanimija*, t. 1-3, Mińsk 1966-1969-1982.
 Łaucz – J. A. Łauczute, *Słowar' baltizov slav'anskich jazykov*, Leningrad 1982.

Leonarda Dacewicz

FREMDE ELEMENTE IN DER ANTHROPONIMIE DER EHEMALIGEN STAROSTEI VON MIELNIK UND ŁOSICE

Aufgrund der analysierten Anthroponyme, deren phonetischer und semantisch-struktureller Form, kann man feststellen, daß in der genannten Starostei (im 16. und 17. Jh.) ostslawische

²¹ M. V. Biryła, *Belaruskaja antrapanimija*, t. 1-3, Mińsk 1966, 1969, 1982.

²² A. K. Ustinovič, *Antroponimija Grodnensčyny i Brestčyny XIV-XVIII w.* Mińsk 1970.

²³ J. K. Red'ko, *Sučasni ukrains'ki pryzvyšča*, Kyiv 1966.

²⁴ Chudaš, *op. cit.*

Elemente dominieren. Es handelt sich hier um typisch ostslawische phonetische Merkmale, wie pleophonie, sth. h anstelle von g, Übergang des urslawischen in u usw.

Wenn es um die Struktur der Anthroponyme geht, so begegnen hier neben gemeinslawischen Formen auch solche Namen, die typisch ukrainisch, belorussisch bzw. ostslawisch schlechthin sind.

Im 16. Jh. verwundert fast die Dominierung des ostslawischen Suffixes *-ewicz/-owicz*. Im 17. Jh. wird es konsequent durch das gemeinslaw. Suffix *-ik/-yk* verdrängt. Darüber hinaus ist hier auch das neue patronymische Suffix *-uk/-czuk* ukrainischer Provenienz deutlich präsent.

Das zu belorussischen Formanten gerechnete Suffix *-enia* weist eine größere Produktivität im 17. Jh. auf, andere gemeinslawische Suffixe kommen nur vereinzelt vor.

Im Quellenmaterial gibt es Beweise dafür, daß in den genannten Starosteien auch spärliche Spuren jüdischer und litauischer Besiedlung vorhanden sind.